

ПРИКАЗИ И КРИТИКЕ

Поводом чланка „Протоисториски и антички Сингидунум“

У своме раду „Протоисториски и антички Сингидунум“ Б. Гавела говори о локализацији келтског Сингидунума на платоу изнад „Беле Стене“, источно од села Вишњице крај Београда. Аутор претпоставља на основу конфигурације и рељефа земљишта да је овај плато имао све услове постојања једног *oppidum*-а, какав је могао бити и келтски Сингидунум, а то су доминантни положај над околином, безбедност и могућност стратегиског маневрисања. Осим тога, ову хипотезу Б. Гавела поткрепљује многобројном латенском керамиком која је нађена на овом простору, као и остаци извесних зидова на северној и западној страни.¹

Др. Б. Гавела је вероватно овај чланак писао пре археолошких радова на овоме терену, тако да резултати ових ископавања аутору вероватно нису били познати. Археолошка ископавања на локалитету „Бела Стена“, као и на локалитету „Градине“, на коме се наводно по ауторовој концепцији налазио келтски Сингидунум, вршена су у току месеца јула 1955 године. На првом налазишту „Бела Стена“ откопане су словенске пећи са делимично очуваном калотом, чији су подови били поплочани комадима јазичке керамике, који су нађени заједно са фрагментима византиске, као римске провинциске керамике.² На локалитету „Градине“, који се налази источно од „Беле Стене“, вршено је пробно сондирање поред зидина

кастела. Ту су откопане четири гробнице грађене од опека по облику карактеристичних за римску епоху. У њима су лежали костури покојника са рукама прекрштеним на грудима. Од гробних дарова није ништа нађено.³

Тачно је да плато на коме се налази керамика као и остаци зидова има доминантан положај над целом својом околином, али сматрамо да он ипак није довољно простран да се на том месту могло подићи једно утврђено насеље, као што је келтски Сингидунум. Наиме, подизање таквог насеља онемогућује рељеф терена, јер је то уствари један узан плато, чија површина износи нешто око 60 × 200 метара, на коме је могао бити подигнут само један мањи кастел. Разумљиво је да су Келти морали имати своје јако утврђено насеље да би могли егсistirати у туђој етничкој средини, али га они ни у коме случају на овом платоу нису могли подићи. Ово тврђење поткрепљују и налази са археолошких ископавања изведени баш на овом терену. Ископавањем је констатовано да се поред западног зида пружа некропола. Наласци римске и византиске керамике, као и остаци зидова и тегула говоре да је на овом месту било неко римско, а касније и византиско утврђење, а никако насеље.

Осим тих података имамо и писане изворе који говоре о овом налазишту. Класични писац Прокопије говорећи о утврђењима која су подигнута у доба

¹ Гавела Б., Протоисториски и антички Сингидунум, *Годишњак Музеја града Београда* II, 1955, 9—20.

² Тодоровић Ј., Ранословенске пећи код Вишњице, непубликовано, предато за штампање

у *Старинару*. Рад је читан на седници Археолошког института САН у марту 1956 године.

³ Тодоровић Ј., Археолошка налазишта у Београду и околини, чланак у овој књизи на стр. 75.

Јустинијана на Дунаву, спомиње и кастил *ostavum*, који се налази на осмој миљи од римског Сингидунума, идући низводно од њега. Ово утврђење може се идентификовати са кастелом на овом локалитету, што потврђују и горепоменути налази. Исто тако и Ф. Баршић, тумачећи Прокопијеве податке о кастелу *ostavum*, идентификује га са овим налазиштем источно од Вишњице.⁴

Што се тиче налаза многобројне „латенске керамике“ на овом платоу, потребно је имати у виду следеће: да је латенска — келтска керамика како по боји, техници израде, тако и по орнаментацији и облицима, скоро идентична са керамиком која је била распрострањена међу племенима у Панонији у доба римског царства, као и касније, тако да се и најбољи познаваоци керамике могу преварити приликом детерминисања, ако им нису познати услови и место налаза. Грнчарија која се налази на овом локалитету је светло сиве боје, са техником украшавања, глечаним пругама распоређених хоризонталним или вертикалним линијама, као и мрежастом орнаментиком. Била је у честој употреби код Германа, Сармата, Јазига, а налазимо је у комплексу дачке керамике. Ту исту керамику *Parduc* ставља у доба после IV века наше ере, наводећи локалитете који припадају касно античком периоду.⁵ Такву керамику налазимо коначно и код Панчева на Најевој циглани, а приписује се Јазигима, племену које је у доба римског царства живело у Панонији.⁶

По Диону Касију (LXXI, 8), Марко Аурелије је приморао Јазиге да се повуку са Дунава али доцније је овај услов ублажио и Јазигима је било само забрањено да станују на дунавским адама и да плове Дунавом (LXXI, 18—19). У доба војничких царева и касније, Јазиги су

упадали преко Дунава у Паноникум и Мезију, а касније су вероватно и живели на његовој десној страни. Насеље на Најевој циглани приписује се баш Јазигима из времена после олакшања услова које им је наметнуо М. Аурелије.⁷ Исто то донекле важи и за наше налазиште на Градини, које се налази преко пута дунавских ада: Форконтунац, Штефанац, Овчанске аде и др., а и само насеље на Најевој циглани је у непосредној близини тј. налази се одмах са друге стране Дунава.

Осим напред наведеног потребно је осврнути се на податак Б. Гавеле који наводи да је пре оснивања протоисторског Сингидунума од стране Тауриска постојало и насеље аутохтоног становништва ове области, а на основу античких извора наводи Илире, Трачане, Трибале и Сигине као осниваче тога насеља. Према томе, на овоме терену, морали би да се налазе остаци материјалне културе тога становништва или пак оне, која је претходила латенској култури. Тога на локалитету Градине нема.

Према свему напред изложеном, не би се смело тако афирмативно говорити о локализовању келтског Сингидунума, када на овим теренима око ушћа Саве нема никаквих поузданих келтских налаза, који би бројчано били толики да би могли говорити у прилог једног тако великог налазишта, као што је келтски Сингидунум.⁸ Латенски гробови нађени на Роспи Ђуприји код Београда, једини су локалитет на Дунаву, у близини античког Сингидунума, на коме је нађено толико латенског материјала, и то из оног периода када су се Келти, односно Скордисци настанили у овој области и по подацима класичних извора основали своје утврђено насеље.⁹ И поред свега тога не можемо бар засада ништа тачно и одређеније рећи о локализацији келтског Сингидунума.

Ј. ТОДОРОВИЋ

⁴ Византиски извори за историју народа Југославије, I, 156, 67.

⁵ *Parducz M., A Szarmatakor emlékei Magyarországon I, 64—67, T. XI, 9.*

⁶ Мано Зиси Ђ., Заштитно ископавање код Панчева, *Музеји I, 1948.*

⁷ *Ibidem, 8, 9, 54.*

⁸ Тодоровић Ј., Прилог решавању локације келтског Сингидунума, *Весник музејског друштва НРС бр. 16—17, 23.*

⁹ Тодоровић Ј., Археолошко ископавање на Роспи Ђуприји, *Весник музејског друштва НРС бр. 14 и чланак у овој књизи на стр. 27.*